

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Originea alfabetului.

(Capetn.)

Despre ceea ce esperientiile vietiei ne dau numai o supusetiune, aceea ne deslucescu opriatu cele trei feluri de monumente scripturistice.

1. Traditiunile mitice ale anticiloru nu spunu de siguru, de suntu poporale semitice séu hamitice inventatórele scrierei nóstre. (La tóta intemplarea numele Sim, Ham si Japhet suntu geografice si au semnificatiune de tíera ridicata, caldurósa si intinsa). Se numira Semiti in Nordostu Sirienii, Babilonenii si Asirienii; in midilocu Fenicienii si ceilalti Canaaniti, Evreii séu Israelitii (mai tardiu Judei si Samariteni), si in Sudu Arabii si Abisinii. Limbele acestoru popóre suntu tóte rudite intre sine, buna óra cá si limb'a romana cu cea italiana, francesca etc., cea germana cu cea olandeza, danica etc. Fenicienii se numescu de ei mai adeseori scriitorii, cari prin Kadmos (ad. Ost, resaritu) impartesira Greciloru art'a scrierei, pelenga Sirii si Asirienii. Atata e siguru, ca din cause mai multe Semitii trebue ca au fostu fundatorii alfabetului fenicico-evreicu.

2. Afara de aceste trei popóre semitice mai punu mitele intre inventorii alfabetului si unu poporu hamiticu, pe Egipteni, carii in Vestu au fostu celu mai vechiu poporu cultu. Popii loru credéu, ca semidieulu Theuth séu Toth, care ar fi inventatu sciint'a astronomica, geometrica si matematica, ar' fi afluat si scrisórea cu litere, ba ar fi sciutu face distingere intre consonante si vocale. Dupa scriitorii Romani acestu Thoth a fostu un'a cu Mercur (Hermes), care fugi din Arcadi'a la Egiptu si transplantá acolo legi si art'a scrierei. De vomu asemená aceste cu fabulele grecesci, desbracate de poesia, apoi vor avea cam urmatoriulu sensu: Pe acelu timpu, pe candu binefacatorii se adorau de posteritate cá nisce diei, se reformá tare cultur'a in Egiptu: mai multe sciintie se mai perfectionara, adeverulu deveni bunu comunu, calendariulu se coresa, art'a de a scrie cu ieroglife, pan'acum unu secretu bine paditu, deveni deschisa pentru ori cine, intrebuintienduse acele

tipuri cá semne de sonuri; limb'a se scrutá si sunetele ei se despartira in clase. Acésta reforma de cultura, ce cuprindea in sine cele d'anteiu inceputuri de limbistica si de art'a scrierei, isi avú originea in Egiptulu-de-josu, aflá insa mai multe pedeci in Egiptulu-de-susu, unde se aflá o populatiune egiptica mai pucinu amestecata, deórece acea reforma, fiindu un'a urmare a unei emigratiune din nisce tieri pucinu cultivate si locuite de pastori, pr'intr'o revolutiune intineri si fructificá vechiulu Egiptismu. Tocma prin strabaterea elementelor si limbiloru straine in Egiptu, se dedú ansa, cá se se analiséze si asemene sonurile limbei intre sine, se nascú trebuint'a cá sonurile se se insemne prin figuri prescurtate. Deci rezultatulu éta e urmatoriulu: intiepti de ai Egipteniloru aflara pentru limb'a loru figurile (icónele) alfabetice. Semitii, poporu nomadicu, carii locuiau si domniau totu pe acelu timpu in Egiptu, imitandu aceeasi procedura facia cu sunetele caracteristice ale limbelor, introdusera mai anteiu insusi sonurile limbei, dela densii le propagara mai departe invecinatii Feniceni, dela cari le erezira Grecii, Romanii, Europeanii si multi Asiati. Insusi numele Thoth, luatu in sensu semiticu, va se dica insemnare, scriptura prin semne, dela Tau=semnu. Mai departe flamu ca cuprinsulu tonalu alu semneloru scripturistice este semiticu, pe candu faptur'a (figur'a) si alegerea loru este egiptica. In casulu acesta inca resultá din amesteculu popóreloru progresu séu celu pucinu o directiune nóua a cursulu culturai.

3. La aceste documinte mitice se mai adaogu si altele istorice, cari ne aratu in Egiptu un'a domnia vechia a Semitiloru, ce durá mai multe sute de ani. Scimu cu totii din biblia, ca Evreii semitici: Abramú, Jacobu si Josifu aflara priimire prietinósa la curtea egiptica si ca Israelitii mai tardiu locuira in Gosen. Suindu-se pe tronu unu altu rege (alta dinastia), fura apasati si emigrara. Déca atunci n'ar fi domnilu in Egiptu o semintia semitica, rudita cu Ebreeii, acestia n'ar fi fostu primiti asia amicalu, si Josifu nu s'ar fi inaltiatu asia curendu, deórece spiritulu poporului egipticu

este asemenea cu alu Chinesiloru. Archiereulu Mane-thonu (in alu 3. seculu in. d. Cr.) din timpulul inainte de Abraamu istorisesece totu in sensulu acest'a: Sub regele Timaos nevalira in tiéra ómeni necunoscuti de catra resaritu, cá unu biciu alu lui Ddieu, supusera siesi pe locuitori si se facura domnitori. Celu d'anteiu rege se numi Salathis. Urmatorii sei continuara lupt'a incontr'a indigeniloru, ce se numira Hyksos adica regi ai pastoriloru. Sub Thummosis fura alungati si 'si luara drumulu prin Arabi'a si Siri'a. Domni'a loru tienù 511 ani. Acestu poporu domnitoriu a fostu semitii. Veni dela resaritu sub nume de pastori si numele Salathis (ruditu cu „Sultan“) este semiticu: Deci in acestu Semiti, care se impamentenira in Egiptu. recunóscemu pe cei d'anteiu intemeetori ai alfabetului nostru.

Locuitorii fenitici litorali, cari nu locuiau departe de Egiptulu inferioru si steteau in comerciu cu acest'a, suntu cei dinteiu propagatori. Intre Israelitii Egiptului inferioru se aflau inca inainte de Moise oficiali, carii sciau scrie; si sub Moise se intrebuintia scrisórea fórtede su, spre insemnarea legiloru; in Canaanu o cetate se numia „Cetatea scripturei“ (Josua 15, 15.) si Gedeon pela 1260 a. Cr. prinde pe unu copilu, care 'i scriea pe maimarii cetatiei, (Cartea judecat. 8, 14). Semitii asiadara suntu fara indoiéla inventorii alfabetului; insa fiindca acestia se despartu in 3 rami de capetenia (Nord, midilocu, sudu) mai remane de deslegatu intre-barea, ca din care ramu a fostu inventorii literelor?

Alfabetulu primitivu are 22 litere. Limb'a arabica— sudsemitica — desbina in 6 litere in cate 2 sunete; este cea mai avuta in sonuri, prin urmare ar fi fisatu mai multu si de 22 litere. Cea Ebreica — semitica de midilocu — (precum si cea fenicica) esprima 3 litere in cate dóue moduri, asiadara nece pentru acésta limba n'au fostu de ajunsu numerulu literelor. Numai pentru cea sirica — nordu-semitica — a fostu cele 22 de litere tocma de ajunsu, si candu unu nume de litera in limb'a arabica si ebreica nu se póte esplicá intr'unu sensu amesuratu forme sale, desigur se póte acést'a in limba sirica. Deci venimu la conclusiunea: Inventorii alfabetului au locuitu in Egiptu, s'au trasu in 3 din Mesopotani'a si au fostu séu protoparintii, séu rudenii d'aprópe ai Siriiloru de mai tardiu.

Infine una deslucire perfecta ne dau trei specii de documinte scripturistice; pe tóte le numimu canaanitice. Acestea suntu:

1. Inscriptiunile fenicice si cartagice atatu pe monete, catu si pe petrii. Cele mai vechi din aste in-scriptiuni suntu de prin secululu alu 9lea inainte de Cristosu. Pe lenga tóta vechimea loru trasurile scri-sórei fenicice nu sunt totdeuna cele mai antice si n'au pastratu form'a figurei primitive destulu de credintiosu. Mai multa incredere promite:

2. Scrisórea din cartile samarianice, care e cunos-cuta din samariticulu Pentateuch (5 carti ale lui Moise). Acésta specia de scrisóre inca tare silita, ne presenta multe lucruri detailate si antice. Si este si lesne de esplicatu cugetandu, ca acestu poporu mestecatu posedé fórtede puóina literatura si erá tare inapoiatu in cultura facia cu semifratii sei iudaici. Rudita cu acésta este

3. Scriptur'a de moneta a Ebreiloru celoru vechi, pe care Macabeii de mai tardiu Simeon s. a. (148 ina. Cr.) o tiparira mai tardiu in modu anticu (cá si in-scriptiunile nóstre de moneta) pe sicile de argintu séu de arama, pe diumetati séu patrare de sicile. Acésta scrisóre de moneta, de si nu se afla intr'insa tóte lite-rele, totusi servesce de multeori dreptu medilocu ajutoriu.

In un'a din aceste trei specii de scrisóre totdeuna se póte cunósce prototipulu, care semena mai tare cu obiectulu desemnatu. In totu loculu aflamu aceeași procedura ad. sunetulu se notifica printr'unu obiectu lesne de cunoscutu, acarui nume indigenu incepundu cu acelu sunetu servesce totdeodata si de nume alu semnului scripturisticu. Acésta scrisóre la inceputu fórtede nein-demanata in 3 usiurata printr'o alegere nemerita a fi-guriloru, care remase pentru fiacare sunetu totdeuna nestramutata, erá cam, cá candu cineva ar voi se-si in semne numele Carolu prin capu (c), acu (a), róta (r), ou (o), Ieu (l), ursu (u). Insa lucrulu de cape-tenia este, ca figurile nu se schimbu. Asiadara in nu-mele Carolu la alta ocaziune n'ar fi iertatu a pune pentru C in locu de capu, calu, ba chiaru si in cuventulu calu sunetulu e ar trebui insemnatu totu prin capu. Cum isi perdura figurile desemnate semnificatiunea loru la scrietori si cetitori dupa unu drumu celu facura din Egiptu si Canaanu catra Europa apusana, dela an. 2100 a. C. pana la 1861 d. C. prin prescurtari usiurari si in-frumsetiari; cumu semnele, cari la inceputu erau figuri, fura privite de semne sunetale, cum s'au schimbatu spre comoditate séu spre altu scopu si apoi astufeliu schim-bate ajunsera infine la noi: acésta se póte vedea fórtede chiaru asemenandu literile nóstre cu figurile primitive.

Lipsindu-ne figurile, prēmitemu numele literelor, din care consta alfabetulu primitivu adaogundu totdeodata

si semnificatiunea fiacareia. Semnulu' arata, ca numele acela, lenga care sta, este rezultatulu' verisimulu' alu' scrutatiunei de cuvinte. Numele literelor sunt: 1. Aleph (vita cornuta), 2. Beth (casa), 3. Gimel (jugu), 4. Daleth (usia), 5. He (uite!), 6. Waw (tierusiu), 7. Zajin (arme), 8. Cheth (gardu?), 9. Teth (pumnu?), 10. Jod (mana), 11. Kaph (mana stramba), 12. Lamed (imblanditoriu), 13. Mem (apa), 14. Nun (pesce), 15. Samech (conprandiu), 16. Ajin (ochiu), 17. Pe (gura), 18. Ssade (barba?), 19. Quoph (ureche), 20. Resch (capu), 21. Schin (dinte), 22. Taw (semnu).

a) Mai antaiu este batetoriu la ochiu numerulu' 22; insa fara indoie'la acest'a nu este celu' primitivu'.

De vomu impartii literele in doue parti egale, vom afla, ca sunetele cele doue din urma din sirulu' antaiu si alu' doilea se arata ca nisce adaosuri mai de curendu'.

De vomu departa pe acestea doue, apoi celelalte 20 de sine se desbinu in 2 diecimi si 4 cincimi, acomodate dupa numerulu' degetelor.

Eta un'a deslucire naturala despre provisiunea de litere. Nu e alta decat unu' nou esemplu despre intrebuintiarea cea deasa a diecimei si a cincimei atatu in viatia, catu si in doctrina' intregi lumi vechi. Aci mentionamu numai cele mai cunoscute de feliulu' acest'a: contributiunea constatata din a cincea parte la Egipteni si din a diecea parte la Evrei; la Grec idecadele, escadronele de cate 10 individi, alegerea archontiloru' pe 10 ani, corporatiuni de cate 10 membre la Romani: *decemviri, decemtabulae*.

Si Evreii intrebuintiara in istoria si legislatiune numerele 10 si 5; sirurile genealogice sunt de cate 10 membre: dela Adam pana la Mahalalel, de aci pana la Noe. (Dela crearea omenimei pana la cea d'anteiu inchinare lui Ddieu, si de aci pana la renoirea omului.) Peste totu se dice, ca sirulu' celu' de diece membre alu' numelor de acolo (Seth, Enos, Henoah, Lamech s. a.) ar fi semnificatu dela inceputu' numai nesce personificatiuni de progrese si intemplari din istoria omenimei. Unu' altu esemplu sunt cele 10 porunci, care inca se impartu in doue cincimi, cea d'anteiu cincime dictaza datorintiele catra mai mari, adou'a datorintiele catra de aprupele. Eta inca unu semnu caracteristicu. Pentru semnele statorite se cautara rime, chiaru si la adaosele Kaph si Tau se afla aceste rime dupa putintia. Se scie insa din elegii 2—4 (ordinate in siru alfabeticu), ca in timpii mai vechi 17 (Pe) se afla inainte de 16 (Ajin). Atunci se rimau asia: Aleph, Beth, Gimel, Daleth, He,

— Lamed, Mem, Nun, Samech, Pe. La Siri remase Ajin in loculu' seu, se exprima insa Ee dupa cum dicu d. e. germanii Ne in locu de Nein, asia incatu se rimau cu He. Alfabetulu' romanu, inainte de a se adaoge italiculu' X si grecesculu' Y constau peste totu din 20 de litere. Acestea inca erau impartite in siruri, dintre cari alu' 3lea incepea ca la noi cu L, M, N. Acesta incepere a sirului este cea mai batetore la ochi si cum ca ea este originea cuventulu' elementa (cum dicemu noi Abece), este cu atatu mai verisimulu' fiindca, pe lenga tota scrutatiunea inca nu s'a aflatu unu verbu, dela care se se pota deduce acestu cuventu, ce semnifica inceputuri, parti primitive. Credu ca nece unu chemicu va fi visandu, ca numele elementelor sale se aiba o astfelu de origine. Dar' se ne intornamu

b) La semnificatiunea sonale a literelor. Acesta demonstreza cu securitate, ca originea alfabetulu' nostru este semitica. Limb'a semitica nu suferu contractiuni de consonante, de aceea nici nu are semne pentru ps, ks. Din contra 'i placu cu atatu mai multe gradatiuni de sunete. Are 3 specii de S, 3 specii de T; ba in diferitele dialecte si mai multe. Vocalele nu le intrebuinteaza spre a distinge idei principale (precum in german'a leben, lieben, loben), ci numai spre a distinge formele cuvintelor, prin urmare vocalele nu sunt de lipsa, de orece formele cuvintelor se potu cunoace si din contestu. Deci intre cele 22 semne de scriptura canaanitice aflamu 18 pentru consonante; cele de sub Nr. 1, 5, 10, 16 totu pentru consonante, insa totdeodata si pentru vocale. Unu semnu, care se semnifice numai vocali, nu se afla. Abia mai tardiu apusenii intrebuintiara semnele de sub 1, 5, 10, 16 numai pentru vocale, era pe cele de sub 6, 8 totdeodata si pentru vocale.— Treceamu acum la pertractarea

c) cuprinsulu' realu alu' figureloru' alese. Aci potemu curatu vedea, ca loculu' inventiunei loru a fostu Egiptulu. De ar fi fostu Fenicienii inventorii, atunci afara de Nr. 13 (apa), amu afla ceva mai specialu despre naigatiune si marina. Egiptenii nu vediusera apa numai ca mare litorala, ci in diferitele ei forme, de aceia 'si alesera numai numele generalu materialu. Lenga apa urmezu pescii (Nr. 14). Cultur'a de vite si de pamentu predonna in Egiptu, de aceea si este reprezentata sub 5 figuri: Nr. 1 vita cornuta, Nr. 3 jugulu animaleloru tragutore, Nr. 8 gardulu de campu, seu de curte, Nr. 12 tierusiu, Nr. 22 crucea, prin care se insemna unu animalu ca proprietatea cuiva. Arme aflamu in Nr. 7, figura ce ne presinta scutulu celu in 4

coltiuri alu Egipteniloru. Tóte celalalte au obiecte, ce se tienu de intréga omenimea, cari asiadara nu caracterizezu pe nici o tíera, pe nici unu poporu. Cu multu mai caracteristica este

d) schimbarea apusana a literilor canaanitice, trecundu acestea la Greci si Romani. Semítii, cá toti incepetorii neculti in scriere, asiadiau figurele cu fatia catra stang'a, de a indaratele, cam asia Ξ . Dela drépt'a spre stang'a insirau literele in cuvinte si renduri. Grecii si Italii intórsera directiunea, spre a scri mai comod si asia trebuira se intórca si literele cu fati'a catra drépt'a p. e. E, pe cele piezisie le pusera dreptu in susu p. e. pe A, care mai inainte stetea pe crescetu V, pe cele cultiuróse le mai netedíra p. e. pe B; pe cele neproportionate le mai complanara. Tóte schimbările se potu deduce din acestea necesitati.

Acum trecemu la fiacare litera in parte. Vomu impartí literele in cincimi, fiacarei cincimi'i vomu premitte numele literelor vechi, numele grecesci si romane, la cari se va adaogá si semnificatiunea primitiva.

I. Cincime 1 — 5. A — E.

1	2	3	4	5
Aleph	Beth	Gimmel	Daleth	He
Alpha	Beta	Gamma	Delta	—
A	B	C	D	E
vita cornuta	casa	jugu	usia	uite!

Nr. 1. este feniciu. Numele **Aleph** insemnéza evreesce si fenicesce *vita cornuta*, *vita cornuta domesnicita*; acésta domesnicire a fostu celu danteiu triumfu alu culturei cei vechi. Alegerea este lesne de esplicatu. Taurulu fiindu ajutatoriu bunu la agricultura se adorá cá una dieitate. La totu casulu in sa este o ironia a sortiei, cá in fruntea intregéi nóstre literaturi si erudituni se stea unu capu de vita. Dar' Aleph trebuie se fia in frunte si dupa sonu, fiindca este incepetur'a de aspiratiune, spre a potea esprimá pe orice vocala anterióra.

Nr. 2. B pórta numele **Beth**, pe care in biblia ilu intalnimu de sute ori sub sensulu casa.

Nr. 3. Alfabetulu grecescu are aci unu **G** permanentu, pecaudu **C** suna candu cá **Z**, candu cá **K**. Acésta diversitate este numai paruta. In timpii cei vechi **C** inainte de tóte vocalele avea unu sonu palatinu si se esprimá candu cá **G** candu cá **K**. Astfelu intrég'a lume vechia dícea Kikero si scriea Cicero. Espresiunea lui **C** si **Z** se datéza din evulu de midilocu, precum si alte stramutari ale sonului din partea din apoi a gurei catra cea dinnainte, ce se mai potu observá.

Nr. 4. **Daleth** insemnéza evreesce „usia“

Nr. 5. Aci damu peste una dificultate. Acestu nume nu este substantivu, cá celalalte, ci numai un'a eschiamatiune: **He!** uite! vedi! Si in limb'a francesa si germana un'a spartura de muru c'o grópa inainte, care ne deschide unu prospectu pe neasceptate se numesce „Haha“. Este totodata si o eschiamatiune de bucuria a surprinderei. Firesce ca cuventulu in sensulu acesta a peritu din literatura, dar' acést'a nu remonstra nimica.

II. Cincime cu adaosulu 6—11. F—K.

6	7	8	9	10	11
Waw	Zajin	Cheth	Teth	Jod	Kaph
Bau	Zeta	Eta	Thete	Jota	Kappa
F	Z	H	—	J	K
tierusiu	arme	? gardu	? pumnu	mana	manastramba

Nr. 6. **Waw** insemnéza tierusiu séu carligu batutu in pariete, spre a acatiá ceva de elu. Din acésta litera se formara dóue semne in scrierea apusana. Sunetulu acestui semnu erá diversu, dupacum erá si legatur'a lui cu alte tonuri. La finea cuvintelor dupa a, e, i suná mai cá **f**; la inceputu urmandu dupa densulu un'a vocala, remase consonanta **W**. Numai in limb'a germana are **V** o insusire caracteristica, ca adeca se intrebuintiéza si in locu de sonulu **F**, éra pentru sonulu celu adevveratu a lui **V** se duplica acésta prin semnu **W**.

Nr. 7. este fenicianu; si-a pastratu aceeasi forma in limb'a evreica, latina si gréca. Numele'i insemnéza „arme.“

Nr. 8. éra e fenicianu, numele insemnéza „gardu.“ Dintre liniile curmezisie, in scriptur'a apuséna s'a pastratu numai cea din midilocu, asia se formá **H**, pe candu in limb'a evreica se afli dóue linie curmezisie si unu arcu, care unesce capetele de din susu.

Nr. 9. după sunetu infacisiéza pe celu mai duru **T** impreunatu cu sonu aspru. Romanii pelenga **T** alu loru numai intrebuintiau acestu sunetu, deci 'lu lasara afara asia ca la densii dupa **H** urmă indata **J**. Numele **Teth** insemnéza „pumnu“.

Nr. 10. este **Jod** si insemnéza „mana“ si inca mana intinsa, ori de a dreptulu numai „mana“.

Nr. 11. Liter'a adaosa **Kaph** insemnéza „mana stramba“, cum se reiincurba, cá se apuce ceva. Acésta figura in limb'a evreica are de a stang'a dóue arcu, unulu sub altulu; noi pe aceste arcu le-am trasu in josu si le-am impreunatu, la midilocu; de aci **K**.

III. Cincime 12—16. L—O.

12	13	14	15	16
Lamed	Mem	Nun	Samech	Ajin
Lamda	My	Ny	(Xi)	—
L	M	N	—	O
imblanditoriu	apa	pesce	comprandiu	ochiu

Nr. 12. Numele **Lamed** dupa originea s'a a trebuitu se insemneze unu instrumentu de a imblandi vitele tragutóre. De siguru ca acesta erá acelu batiu de imbolditu alu vechimei, care erá usatu si in Palestin'a, si care se mai afla si acum in orientu.

Nr. 13. **Mem** schimbatu in diferite forme, insemnéza „apa“. Este verisimulu ca dela acésta figura evreica se trage tridintele, care deveni atributul dielului de mare.

Nr. 14. **Nun** — „pesce“. N. alu nostru are pucina asemenare cu figur'a evreica; totusi acésta se póte esplicá, de vomu considerá, ca multe figuri se mai ascúтира si se strensera, pentru cá se fia simetrice.

Nr. 15 are un'a numire fórte grea. Spre a ne o poté esplicá trebue se procedemu dela nume. Radecin'a sirica a cuventului insemnéza „a se redímá“ si inca pe cote, a se asediá la méssa.

Nr. 16. Cuventulu **Ajin** insemnéza ochiu, cá figura se desemná simplu cerculu ochiului. Puindu Romanii semnulu **X** la finea alfabetulu, asia **O** deveni vecinulu lui **N**.

IV. Cincime cu adaosu 17—22 P—T.

17 18 19 20 21 22

Pe	Ssade	Qoph	Resch	Schin	Tau
Pi	—	Kappa	Rho	Sigma	Tau
P	—	Q	R	S	T
gura	barba	ureche	capu	dinte	semnu

Nr. 17. **Pe** in genere insemnéza „gura“.

Nr. 18. este fórte nechiaru. Din limbele apusului acésta litera perí cu totulu. Se facura multe coniecture, dintre cari cea mai potrivita este aceea, ca se trage dela radecin'a „a taiá“ (nemt. „schneiden“) si insemnéza parulu capului séu alu barbei.

Nr. 19. Aci se potú aflá mai securu semnificatiunea. Mai multe cuvinte rudite cu **Qoph** insemnezu urechi'a acului, tórt'a securei, sgerciulu urechii. Figur'a fenicianana consta din desemnarea urechei. Aceeasi figura, ceva numai mai simplificata si cu tórt'a întórsa catra sting'a se pastrá si in latinulu **q**.

Nr. 20. **Resch** in totu loculu semnifica „capu.“ Dreptu figura serviá simplulu ovalu alu capului cu colón'a grumazului.

Nr. 21. **Schin** insemná in genere „dinte“.

Nr. 22. **Tau** semnifica „semnu“, de siguru, cum amu mai disu crucea, cu care se insemnau animalele domestice dreptu proprietate, de unde si form'a lui **T**.

Éta deci o seurta biografia a alfabetului nostru,

care credemu a nu fi fara de interesu nunumai pentru invetiatorii nostri, dara si pentru fiacare insu, care citeste si scria.

Dupa isvórele de Dr. Boetchen.

N. S.

Unele date privitórie la junimea romana din gimnasiulu Timisiórei.

E unu adeveru durerosu, ca cei mai multi fii ai natiunei nóstre au aceea vitrega sórte, de sugu laptele celu nutritoriu alu museloru in institute cu limbi straine sub conducerea profesoriloru de alta natiune, carii in casulu celu mai favoritoriu se pórtá catra Romani cu unu felu de indiferentismu, ce e in stare a descuragiá pre multi teneri ambitiosi, cari semtu recel'a profesoriloru, cari suntu dedati a vedé in Romani numai tiereni lucratori. Amaretionea unei atari pusetiuni a junimei romane se móie incat'va prin aceea impregiurare, ca in unele institute straine cercetate de Romani, se propune limb'a si literatur'a acestor-a de unu profesor din senulu natiunei romane. Si in gimnasiulu Timisiórei, unde se afla junimea romana binisioru reprezentata, esista o catedra pentru limb'a si literatur'a romana, insa salariulu profesorescu e asiá de slabu, catu nu e nimene in stare a provedé catedr'a, de n'aru avé si alta conditione, ce e fórte greu acumu, candu tóte posturile din locu suntu ocupate de straini si ai nostri si-au aflatu limanulu de scapare in comitatulu Carasiului. Catedr'a romana de aici s'a deschisu in 30. aprile 1851, la care solemnitate s'a produsu cu o cuventare stimatulu nostru literatu Dr. Atanasiu M. Marienescu, fiindu atunci auditoriu clasei a 7-a. Celu d'anteiu profesor a fostu meritatulu Domnu Petru Popescu, banatiénu de nascere, care se afla acumu in principatele romane in calitate de profesor. Acestu zelosu romanu a manudusu junimea romana de aici pana la capetulu an. scol. 1858/9, candu a depusu profesur'a ne mai putendu avé subsistintia amesurata pusetiunei sale, caci 200 de fi. nu potu fi nici decumu de ajunsu pentru unu barbatu, carele trebue se se ocupe cu lucrari scientifique si pe lenga aceea se traiésca într'o cetate, unde tóte cele trebuintióse suntu scumpe peste mesura.

Cu 200 fioreni d'abia póte ési unu teneru studinte la cale cumu se cade, si cumu se se céra acésta dela unu barbatu, carele si-a petrecutu anii teneretieloru in studia cu spese mari?

Ne vine a crede, ca urdítorii acestui salariu de

batjocura n'au cugetatu alt'a, decatu se astope gurile Romaniloru, cá se incete cu petitiunile in acésta privintia. Binevointi'a strainiloru facia cu pretensiunile Romaniloru, de a avé catrede pentru limba si literatura, se vede si de acolo, ca petitiunea episcopului Oradanu in asta tréba a remasu cu anii intre actele guvernului.

Sub conducerea Dlui profesor Petru Popescu si-au castigatu mai multi tineri cunoscintiele necesarie din limba si literatura, si pe lenga aceea cei mai talentati au avutu ocasiunea a prinde ceva si din limb'a franca, ce o propunea numitul Domnu in gimnasiu si inca [pentru Romani gratis, pentru care fapta merita zelosulu Domnu profesor recunoscintia publica.

Dupa departarea Domnului Petru Popescu dela profesura remase catedr'a veduva, pana pe la capetulu semestrului primu 18⁵⁹/₆₀, candu se ocupá éراسi de Domnulu Simeone Manguica, carele fiindu aplicatu si la c. r. locutiintia, remase in midiloculu tenerimei romane pana la desfiintierea numitei locutiintie, candu se duse in comitatulu Carasiului, de unde e nascutu, in calitate de jude cercualu. In acelu scurtu timp, catu a petrecutu Dlu Simeone Manguica cá profesor in Temisiór'a a desfasiuratu o activitate ncobosita, din care cauza memori'a Domniei Sale va remané nestérsa in inimele junimei, alu carei conducatoriu a fostu densulu asiá dicundu cá tata in familia.

Junimea romana astépta cu sete ocuparea postului de profesor, oftandu din adunculu inimei se póta salutá in midiloculu seu pe unu barbatu, carele se calce in urm'a celor doi profesori numiti. In impregiurarile de facia inse nu e cu putintia a se cuprinde catedr'a cea veduvita pe lenga salariulu celu micuti; pentru aceea aru fi cu cale se se faca pasi cucuintiosi pentru imbunatatirea salariului, cá profesorulu respectivu se nu fia constrinsu a se luptá cu lipse nenumerate, spre a 'si castigá subsistinti'a corespundietória demnitatii sale.

La cele díse despre junimea din gimnasiulu Temisiórei mai adaugu, ca religiunea se propune de doi catecheti neromani si inca asiá, de bietii teneri din gimnasiulu inferioru invétia catechismulu celu micu de rostu fara a li se esplicá lucrulu cumu se cuvine. Cei din gimnasiulu superioru suntu siliti a scrie doctrin'a religiunei intr'o limba fórté intortocata. De aru fi locu in acestu organu, asiú produce numai unu paragrafu cá mustra de stilu.

E de mirare, ca Domnulu protosingelu, cá catechetu in gimnasiulu superioru suferé pe teneri a scrie

cu literele strabune si se retiene numai a observá, ca ortografi'a cu litere e fórté grea. De buna séma pentru cuvintele slavono-serbesci dictate de Dsa.

Teodoru Rosiu.

Sciri scolastice.

Sibiu. Esamenele in Academi'a de drepturi de aici se incepura in 5. Juliu n. si voru tienéa pana'n 27. Juliu.

— La intrebatiunea facuta din partea in. Guvernu catra consistoriele diferiteloru confesiuni din Transilvani'a in privinti'a sustinerii ori desfiintarii institutului Consiliariloru de instructiunea publica, — Consistoriulu supremu alu Luteraniloru a respunsu, ca institutulu acela nu mai e necesariu pe viitoriu, deórece Biserica va ingrigi de invetiamentu dupa tóte cerintiele presentului. — Respusurile date, ori care se vor dá de catra vv. Consistorie romane nu ne sunt inca cunoscute; speramu insa, ca ni se vor comunicá in tóta intinderea lor, spre publicare.

Brasiovu, 4. Juniu n. In septeman'a trecuta decursera examenele de promotiune si cele publice la tóte instituttele gimnasiale de aici; — éra Dumineca in 30., dupa serbarea de *Te Deum* se tienura solenitatile indatinale la cetirea clasificatiuniloru si premiarea teneriloru celoru distinsi si se dimise tenerimea din gimnasiulu romanu si celu catolicu, éra in celu evangelicu voru urmá acestea solenitati in septeman'a viitóre.

In gimnasiulu rom.-cat. se aflara intre 90 scolari si 28 de teneri romani, dintre cari parte mare totu eminenti; premiati fura 7 inși si dintre romani. —

Gimnasiulu sasescu ilu frecuentara 20 teneri romani, scólele reale 5 inși si cele normale 36, totu cu sucesu bunu.

Decursulu examenelor in scólele romanesci din Brasiovu urmá asia: — Dupa finitul examenelor scripturistice si orele de promotiune carele au duratu dela 11—12. Iuniu s. n., incepura cele publice si se continuara in ordinea acésta: in 25. si 26. se esaminara scolarii din clasele gimnasiali; in 27. si 28. clasele normali de feciori; in 29. cele de fetitie.

In 30. Iuniu dupa celebrarea dosologiei in biseric'a S. Nicolau pe la 10 óre se incepú solenitatea citirei de clasificatiuni si a premiarei, carea, dupa intonarea imnului nationale, se deschise de directorulu gimnasiului cu o cuventare ajustata cercustariloru.

Atatu examenele publice si anume celu tienutu cu

feciórele de clasa IV. pentru prim'a data, catu si acésta solenitate fû ornata de presentia unui publicu numeros, intre care distingemu pe on. eforia a scóleloru, pe on. comitetu alu Reuniunei F. R.

Pe lenga premiale ce s'au impartitu la 14 scolari distinsi din partea on. eforii, D. protopopu I. Popasu dupa doveditul seu zelu a daruitu 8 fior. m. a. cu dorintia, spre a se cumpará premia pentru feciórele ce s'au destinsu la lucru de mana; D. eforu I. G. Ioanu a daruitu 4 es. din Vocabulariulu romano-germanu »Polizu« cu dorintia spre a se impartu la cei patru primi eminenti din cl. gimn.; D. Dr. de medicina Otrobanu a daruitu 2 f. m. a., cá se se dea in natura la unu scolariu eminent; si in fine D. Mironu a daruitu 4 f. m. a. pentru premiarea fecióreloru eminentu din clasele I.—III. normali. Pentru cari fapte generóse si premergatórie cu esemplu li se da publica multiamire.

Unu numeru frumosu de 356 invetiacei si la 50 fetitie frecuentéza aceste scolii, din care in gimnasiu 76 si in scólele normali 280.

Cu mare bucuria vedemu ca publiculu romanu se intereséza de inaintarea tener. scolari intru invetiaturi, — ceeace dovedi numerós'a fiintia de facia la solenitatile tîenute. — Asia fratiloru! Se impintenamu cu tóta ocasiunea curagiulu tenerimei la continuarea invetiaturiloru, cu totu feliulu de apucaturi insufletitóre si indemnatórie, ca inmultindune intieleginti'a viitoriulu nostru e ascuratu mai curendu ori mai tardiu, pecandu la din contra éراسi potemu cadé unde am fostu, neavendu cine se se prelupte in frontariulu vietii nóstre constitutionale si nationale politice. Onóre si stima amiciloru culturai tenerimei, éra celoru ce pórtá sarcin'a de apostolatulu invetiaturiloru, denegandusi tóte comoditatile facia cu luminarea tenerimei si crescerea ei dupa fasonulu seculului de facia, cuvenita recunoscintia! —

„Gaz. Trans.“

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare din Nr. 22.)

Romanii in Daci'a noua.

(Bulgari'a, Servi'a, — si cei din Macedoni'a.)

C a p u l u III.

(963—1186.)

DELA CEI PATRU COMITOPULI, PANA LA REGELE ASANU.

§. 20. Antai'a rescóla a celoru patru frati romani 963.

Dupa mórtea lui Petru, regelui din urma de vitia bulgara, romanii din Daci'a nóua

saturandu-se de jugulu bulgariloru, carii cá barbari le rapira patri'a si de jugulu imperatoriloru din Constantinopoiu, carii erá acuma mai toti greci, si fara de mila catra ei, — se resculara sub patru frati, anume: Davidu, Moise, Arone, si Samuilu, fetiorii unui comite de sange romanescu, si cu autoritate mare in Bulgari'a, si reusíra de se facura domni peste tieretele dela Dunare.

De Petru regele bulgaru remasera doi fi, Borise si Romanu, carii erá in Constantinopoiu casi ostatici, inca de pe timpulu tatalui loru. In Constantinopoiu remase imperatu Basiliu Bulgaroctonu; dara óstea pune pe Niciforu Foca de imperatu, si acést'a audiendu de resculara romaniloru, tramite pe fiu lui Petru, cá se cuprinda tronulu Bulgariei.

Borise a plecatu, inasa nu putea se cuprinda tíer'a, deórece avea nu numai se stinga revolutiunea, ci se se bata si cu ungurii, carii trecura adeseori (967) si predara multu. Foc'a chiama atunci pe Sfendistlavu ducele rusiloru asupra romaniloru. Rusii intrara de dóeori, stricara multe cetati pana la pamentu, si prinsera pe Borise si Romanu (969), — si peurma rusii se asiediara cá se remana ei domnitori in tíera. — In acestu modu revolutiunea se infranse; éra Ion Zemisca ucide pe verulu seu Foc'a, pentru ca aduse pe rusi. — Zemisca provocá pe rusi se ésa din tíera, dar' de órece acestia nu-lu ascultara, tramise pe Barda Scleru in contr'a loru. —

Rusii atunci se confederéza cu romanii, bulgarii, pacinatii, si ungurii, si formandu o armata de 308,000, pradara pana la Odriu. Barda Scleru se bate cu ei si 'i infrange; dar' facendu fiulu lui Zemisca o rescóla, Scleru lasa pe confederati si pléca asupra insurgintiloru, pe carii 'i invinge. — Imperatulu Zemisca, pléca insusi asupra confederatoriloru, si 'i bate (972) la Marcionopoiu, reprimiendu pe Borise si Romanu; éra Sfendistlavu fû silitu se se retraga acasa; dar' candu trecea prin Daci'a inferióre fû taiatu de pacinati cu o multíme a-i lui, pen-truca elu se impacase cu imperatulu fara scirea loru. —

Victori'a acést'a a lui Zemisca silí si pe romanii de sting'a Dunarii, cá se predea Dafnea (Constantia) si alte cetati, unde

imperatul puse custodia militara, — deórece si pacinatii se mai retrasera dela Dunare.— deórece imperatul cuprinse Marcionopoiulu, si impresurase Vidinulu.

§. 21. A dóu'a rescóla a celoru patru frati romani, 976.

Pana traia Zemisca, nime nu cutezá se se misce; dar' cuprindendu tronulu (976) Basiliu Bulgarocon, carele de mai multu timpu fuse incoronatu, cei patru frati, Davidu, Moise, Aronu si Samuilu, unindu pe romani cu bulgarii, revoltara de nou, cá se se scuture de greci. —

Imperatul candu audí, tramise delocu pe Borise, si Romanu cá se recuprinda tronulu dela revoltanti, — acelu tron, de care insusi grecii 'i despoiaara. — Fratii plecara, — dar' Borise perí in o padure fara se se fia mai audítu de elu; éra Romanu fugí indereptu.

Dintre cei patru frati romani, Moise a cadíutu lovitu de o pétra batendu cetatea Serr'a, éra Davidu móre vulneratu peste vreocateva díle. Samuilu, temenduse cumca fratele seu Arone tiene cu imperatul, 'lu omóra si asia remane Samuilu singuru, si regeneréza regatul Bulgariei; éra pe tronulu ei redica famili'a romana, anumita dinasti'a comitopula, — dela comitele romanu.

§. 22. Samuilu, antaiulu rege romanescu, 976-1013.

Samuilu 'si pune resiedinti'a in Presp'a, si findu unu spiritu nepaciuitu delocu trece preste Emu (Balcanu), prada Traci'a si Macedoni'a, ajunge pana la Peloponesu, si cuprinde Laris'a, cetatea mai de frunte, si pe locuitorii ei 'i trece in Daci'a noua, formandu din ei unu corpu in contra imperatului.

Basiliu cautá infricatu la atata curagiu, si abiá in 981, fú in stare se plece in contra lui, si purcediendu pe la Ebru a cuprinsu Sardi'a; dar' Samuilu asia bate pe imperatul Basiliu, incatu acest'a abi'a scapa in Filipopoiu, lasandu in manele regelui tóte sarcinele, si stemele imperiale. —

Samuilu in 995 se determiná se cuprinda Tesalonic'a. Aci era Taronitu, carele tramise pe Asotu fiulu seu in contra lui Samuilu; dar' fiulu perdiendu lupt'a cade captivu. — Taronitu pléca se scape pe Asotu, in sa fiindu incungiuratu de Samuilu, cade in o aperare gloriósa. — Samuilu trece si devasta Greci'a, apoi se rentórse fara altu sucesu, si acasa eliberá pe Asotu, dandu-i féta de socia; éra in 1001 regele pradéza Trucia pana la Odriu,

Imperatul ne mai putendu suferí temeritateá lui Samuilu, 'si propsue se desfintiésca regatul si purcese (1013) spre Emu. — Samuilu inchise atunci strimtorile Emului la Cimba, Lungu, si Cleudiu, si candu se apropiá imperatul, Samuilu lovi a supra lui dintóte partile si 'lu batú uritu. Sifi'a prefectulu imperatului, in acestu timpu incun-giura muntele Balatist'a si lovi pe Samuilu dela spate; éra acesta fú silitu se se retraga (29 Iuliu) dela lupt'a gloriósa, remanendu inca Romanu fiulu seu, cá se opréscá cu setgetiele sale pe persecutori. Samuilu perdú fórté multi captivi, apoi Romanu, punendu pe tatalu seu betranu si necajitu pe calu, 'lu conduce la castelulu Prilapu. —

Imperatul la captivi li-a scosu ochii si lasandu numai pe conducatori cate cu unu ochiu, 'i tramise la Samuilu, carele candu 'i vediù, a cadíutu de superare la pamentu; dar' venindu-si in fire cerú apa de beutu si de beutur'a acást'a a muritu peste doue díle in 13. sept. —

§. 23. Romanu, fiulu lui Samuilu, 1013-1014.

Romanu érá unu spiritu si mai ageru decatu tatalu seu, — unu erou destinsu in lupta, in sa fara pacientia. Delocu incepú a se pregatí de resboiu, dar' imperatul cá se nu-ier te timpu de intarire in primavéra (1014) pléca asupra lui si cuprinde Vidinulu, si si trece la Tesalonicu.

Regele Romanu, tramite pe Hirotmetu de solu, cu propuneri de pace si supunere. Imperatul, sciindu de curagiulu lui Romanu, a crediutu ca acésta e numai insielatiune si a tramisu óste in Moglenia (Cutio-Vlachia) unde romanii macedoneni batea cetatea Notia. Deórece óstea imperatului nu potú se face nimica, pléca insusi si aci prinde pe Elitiu, principele macedo-romaniloru, si pe Domicianu Caucanu, consiliariulu regelui Romanu, si pe mai multi romani de frunte, pe carii 'i duce in Asprocani'a. Ion, fiulu lui Arone, si verulu lui Romanu, necajindu-se de nenorocirea acést'a, si crediendu, ca Romanu, carele dedea atate sperantie, nu e demnu de tron, ucide pe Romanu, si se face insusi rege.

§. 24. Ion I. fiulu lui Arone, 1014—1017.

Ion a lui Arone, delocu tramite pe Hirotmetu la imperatulu, cá se-i spuna ca Romanu e mortu si elu a cuprinsu tronulu, si într'o scrisóre 'i promite credinția si supunere, dar' se-lu lase in pace. — Imperatulu Basiliu nici acestuia nu-i credea, apoi cá se 'lu insiele 'i tramite o diploma cu bula de auru, pana de alta parte purcese cu óstea asupra lui Ionu fara de cauza, si neaflându gata, pradéza campii Pelagoniei, cuprinde resiedinti'a regala din Archida, si scóte ochii la o multime de ómeni ai regelui. —

Ionu Arone atunci impresura Dirachiu; éra Ibatia, unu duce a regelui de vitia mare romanésca, se bate cu óstea imperatului si taia pe Gonitiatu si Oreste ducii imperiali in siesulu Pelagoniei. —

Imperatulu in 1015 merse la Sardi'a, si ací batù 88 de dile fortaréti'a Peruipona, dar' neputendu-o acupá pradà pana la Castoria in Bulgari'a, de unde incepù a se retrage. Deórece Crac'a a strinsu o óste mare si s'a unitu cu verulu seu, Ionu a lui Arone, cá se infranga pe Basiliu, acest'a se turburà fórté, si pe unde a ajunsu facendu tiranii spurcate, s'a rentorsu cu tóta furi'a in contra regelui.

Ionu a lui Arone a datu resboiu cu Diogenu, ducele imperatului, si ducele deveni in pusetiunea cea mai periculósa. Imperatulu audiendu acésta, strigà ostasiloru: „Cine e erou, se vina dupa mine!“ Armat'a regelui o tulì atunci la fuga, si perdù multe sarcine, éra Craca a cadiutu in captivitate. — Imperatulu se indestulà cu victori'a acést'a, si se rentórse acasa; éra regele se duse se bata Dirachiu, in sa ací fù ucisu de unu necunoscutu. —

§. 25. Crac'a verulu lui Ionu, 1018—1019.

Crac'a fiindu captivu in Constantinopoiu, si audiendu de mórtea lui Ionu a lui Arone, fuge din Capitala. A casa unu frate, si unu fiu alu seu, se intarira in mai multe cetati, dara elu scapandu cuprinse mai antaiu cetatea Serr'a. Imperatulu pléca atunci cu tóta furi'a in contra loru, si ajunge pana la Odriu. — Fratele si fiulu regelui mersera la imperatulu si 'i inchinara 36 de cetati! Crac'a

cadiù in desperatiunea cea mai mare, si nici nepotii sei, cei trei fii a i lui Ionu a lui Arone, carii se aperi in muntii ceraunici putendu-lu ajutá, fù silitu se supuna si elu Serr'a.

Imperatulu se duse atunci in Archid'a, in resiedinti'a regala, si luà de aci 100 centenaie (maji) de auru, coróne cu petri scumpe, sume de bani, vesminte aurite, si tóte! Acésta nenorocire silì dinasti'a romanésca, carea éra iatunci de 23 membri, se se inchine imperatului. — Ací a venitu Mari'a veduv'a lui Ionu a lui Arone, cu 6 fete si trei fii a-i sei, — si cu 2 fete si 5 fii ai regelui Romanu; si se inchinara. Éra ceialalti trei fii a-i Mariei (Prusianu, Alusianu), carii se aperi in muntii ceraunici, dupa o incungiurare promisera si ei supunere si in Diavoli se inchinara imperatului (1019).

Imperatulu desfiintiandu regatulu bulgaro-romanescu, se numi Bulgaroctonu (ucigatori de bulgari), si lasà in testamentu, ca de se voru mai sculá romanii, asia se se faca cu ei.

§. 26. A dóu'a cadere a regatului bulgaro-romanescu, 1010—1093.

Dupa ce se desfiintià acuma regatulu prin Basiliu, cá si antai'óra prin Zemisca, imperatulu duse pe toti din dinasti'a comitopoliloru la Constantinopoiu si redicà pe multi la ranguri nalte. Dar' dupa mórtea lui (1026) urmandu Constantinu VIII. de imperatu, curtea imperatésca incepe a prigoni pe membrii dinastiei romane. — Pe Prusianu fiulu lui Ionu a lui Arone 'lu inchisera in monasteriulu Manuilu, si 'i scósera ochii; éra pe Maria mama sa o esilara. Asia suferià si romanii in tíera. — Deleanu altumintrele Petru, unu fiu alu lui Romanu ne mai putendu suferi persecutarile, fuge din capitala in Bulgari'a. —

§. 27. A trea rescóla sub Deleanu, 1039—1041.

Deleanu, fugindu din Constantinopoiu veni (1039) la Margu, si Singidunu (Belugradu) si revoltà pe romani si bulgari pentru restaurarea regatului, strigandu: „Eu sum fiulu lui Romanu, si nepotulu lui Samuilu.“ Locuitorii, si tóte cetatile 'lu primira cu bucuria, si recunoscendu-lu de rege incepura a ucide pe grecii imperatului. —

Dermocaitu casiună in alta parte de alesera pe Tihomeru de rege. — Deleanu candu aude acésta, chiama pe Tihomeru, cá se unéscă ostile in contra imperatului. Tihomeru vine si unesce ostile cu fratietate. Deleanu grai catra óste: „De me credeti ca sum din sangele regescu, precum si sum din Samuilu, si de voiti se ve fiu rege, atunci me alegeti numai pe mine; de nu voiti, eu singuru me lapedu de domnia, caci intr’o tíera nu putemu fi doi regi, si mie mai scumpu mi este binele patriei nóstre, decatu ambițiunea de a domni!“

Aceste cuvinte nobile, asia impresiune facura asupra óstei si poporului încatu delocu alesera pe Deleanu; éra pe Tihomeru, carele ’si aratá neplacerea, ’lu ucisera cu petrii, Deleanu vedindu-si óstea buna, plecà delocu in contra imperatului, carele nici a cutezatu se dee fétia, ci lasandu pe Manuilu Ibatia — unu erou romanu — cá se-i aduca sarcinele si sculele imperatesci, s’a retrasu in disordine.

Ibatia trece atunci cu tóte lucrurile la Deleanu, si acesta tramite pe Caucanu — de familia romana — se cuprinda Dirachiu, si pe Antinu, se bata pe tebani, — si in acestu modu multe tienuturi se supunu lui Deleanu. — Alusianu, fiulu lui Arone, si fratele lui Prusianu orbitulu, erá prefectu in Teodoriopoiu; dar audiendu ca verulu seu e rege, fugi la elu, cá se-si resbune, pentruca fratele imperatului Constantinu VIII., i-a luat u muiera frumósă, si 50 pundi de auru. —

Patriciu Alusianu fú primitu de rege (1040) cu bucuria, si facendulu Deleanu si sociu in domnia, i-a datu 40,000 de ostasi cá se bata Tesalonic’a. — Alusianu nádică aci fosate, si batea cetatea; in sa intr’o nóptea fú alungatu, — si acést’a casiună recéla intre rege si Alusianu, ma se temea unulu de altulu.

Alusianu face uspetiu, si invita si pe Deleanu, carele se petrecu bine, si scotindu-i ochii, fuge la imperatulu. Imperatulu delocu intra in tíera, si prinde pe Deleanu orbitulu, si pe Ibatia, si peurma recuprinde tíer’a. — In acestu modu dinasti’a romanescă si tronulu Bulgariei cade a trei’a óra, pen-

trucá mai tardiu se se renaltie in gloria deplina!

§. 28. A trei’a cadere a regatului bulgaro-romanescu, 1041.

Cu caderea acést’a a incetatu si viétia natiunala si politica a romaniloru dincolo de Dunare, si incepura a domni imperatii din Constantinopoiu preste ei pana la 1186, adeca 145 de ani, pana ce romanii éra restaurara regatulu, si domnira inca doi seculi. —

In Constantinopoiu dupa mórtea imperatului Constantinu VII. (1028), Zoe si Teodor’a ficele lui, intrigara, incatu tienendu ele tronulu, in timpu de 30 de ani se schimbara 5 imperatori; (Romanu III., Michailu IV., Michailu V., Constantinu IX. monomachulu, si Michail VI.) pana la 1057.

Sub Constantinu monomachulu in 1050, Chegenu unu duce alu pacinatiloru, trece din Dacia vechia cu dóue némuri de a le lui, se supune imperatului, si se botéza, — éra mai tardiu Chegenu trece cá se bata pe pacinatii lui Tirachu, carele domniá peste 11. némuri de pacinati in Dacia vechia. Din caus’a acést’a Tirachu trece cu 800.000 de pacinati si pradéza tieretele imperiului. Intre asia imprejurari romanii nu mai putea face nemica pentru domni’a loru. — Basiliu ducele Bulgariei, se impreuna cu Chegenu, si alti prefecti imperiali, si aflandu pe pacinati, totu beti de medu ’i batura si desarmara, — pe Tirachu ’lu dusera la Constantinopoiu; éra pe ceialti ’i colonisara pela Sardica si Naisu. In 1054 imperatulu alege 15,000 de pacinati si ’i duce in contra turciloru, dar pacinatii se inturnara dela Damatrinu innotandu cu caii pe mare pana la a-i loru, apoi unindu-se cu ei, lovira in Tracia, si mai adeseori invinsera ostile imperatesci, dar ajungendu la Bizantiu, se face pace pe 30 de ani cu ei.

§. 29. Isacu Comnenu, si Constantinu X. Duca 1057—1067.

Cum incepu Isacu Comnenu a domni (1057) ungunii stricara pacea; éra pacinatii revoltara. Imperatulu vine la Sardica (Triaditia) si aci primesce solii unguniloru, carii inchea de nou pacea; peurma pléca asupra pacinatiloru, acaroru duci se apleara afara de

Selte, carele se aperià catva timpu in muntii dela Dunare -- apoi o tulí la fuga. —

Sub Const. X. Duc'a, venira cumanii, si se asiediara la Danastru in locurile pacinatiloru, si in 1065 trecura Dunarea, si cu udii sotii loru pradara pana in Tracia si Macedoni'a. Diogenu bate pe pacinati la Sardi'e'a in 1066, éra imperatulu móre in anulu viitoriu. —

§. 30. Romanu IV. Diogene, si Alesiu I. Comnenu 1067—1118.

Imperatés'a Eudocia avea trei fii, dar' maritandu-se dupa Diogene, 'lu face imperatu, apoi peste trei ani se detronéza de fiulu ei Michailu VII. — In 1074 la Dunare érá unu duce anume Nistoru, carele strinse óste, si unindu-se cu Tatu ducele pacinatiloru, plecà la Constantinopoiu, si aci pretinse dela imperatulu cá se-i predee pe Logofetulu Niciforu, carele e cium'a imperiului, — Imperatulu nu i-a implinitu cererea, — pentru ce Nistoru pradéza in Traci'a si Macedoni'a apoi trece la pacinati, carii in 1077 prandandu multu, vinu asupra Odriului, insa Brienniu dandu-le bani 'i induplecà la rentornare. — Mihailu VII. abdice in anulu acest'a, si se redica pe tronu Niciforu II. Botoniatu; insa Alesiu I. Comnenu rapesce dela elu imperat'a (1081). Peste 6 ani, Solomonu regele Ungariei vrea se cuprinda Bulgari'a cu ajutoriulu Cumaniloru si pacinatiloru, dar imperatulu 'lu bate.

Imperatulu temendu-se ca voru trece pacinatii peste Emu, in 1088 pléca cá se-i infreneze, si dela Zardea lenga Odriu tramite pe Eufobernu cu óste pe mare; éra elu plecandu pe uscatu se intelnesu ambi la Drastioru, — dara aci fura invinsi de pacinati, carii peurma trecu mai departe, pana ce imperatulu prin Sinesiu face pace cu ei, fara cá se póta tiené multu. In 1091, imperatulu face pace si cu Tagortacu si Maniacu ducii cumaniloru, si li érta cá cu 40,000 de ostasi a-i loru se bata pe pacinati, carii in 29. Aprile fura infransi de sterpire. — In 1114 Cumanii vreu se tréca in Bulgari'a, dar imperatulu vine asupra loru; insa trecendu ei éra in Daci'a inferioare, imperatulu tramite óste dupa ei, si cautandu-i 3 díle si 3 nopti

'i afla trecendu la unu ríu, -- de unde óstea imperatului se rentórce fara altu succesu.

§. 31. Ionu II. Comnenu. — si Isacu II. Angelu 1118—1186.

Dupa mórtea lui Alesiu, urmà fiulu seu Ionu II. Comnenu, — ginerele lui Ladislau Santulu, regelui Ungariei. — Imperatulu bate pe pacinati la Berea, si prindiendu pe multi, coloniséza la apusu sate intregi cu ei, éra intru aducerea a minte a victoriei glorióse, adordina „Serbatorea pacinatiloru.“

Stefanu II, regele Ungariei, cerù pe Almu si pe Bela, carii fugira la imperatulu; dar' deórece nu i s'au datu, regele trece Dunarea si cuprinde Belgradulu. — Imperatulu vine cu óste mare, si intre multe lupte si perderi a le unguriloru trece in Temisiana, si aci la riulu Crasiu castiga alta victoria mare.

Dupa mórtea lui Ionu II., (1143) urmà Emanuilu I. Comnenu, unulu dintre cei mai mari imperati a-i resaritului. Audiendu ca Cumanii cuprinsera Demnisculu in Bulgari'a pléca a supra loru, dar' ne mai aflandu-i aci, trece in Daci'a inferioare si-i pefuga, ucide si-i resfira (1152) pentru totudeun'a. — In 1172 pórtá resboiu asupra lui Stefanu III. regele Ungariei. Pe Alesiu 'lu tramite la Dunare, éra pe Leonu Batatia la marea négra, cá se redice pe romanii din Daci'a inferioare asupra unguriloru. — Batatia predéza fórté, éra pe Alesiu 'lu batu ungurii. —

Imperatulu insa tramite osti nuoe in contra unguriloru prin Tauroscitia (Galic'i'a?). Ducele de frunte érá Ione Duca, éra ceialalti duci, Lamparda si Petralifa, carii trecendu in Ungaria pradara, ucisera, si mai nainte de-a se rentórce redicara o cruce de metalu in Ungari'a, unde castigara victori'a, — éra pe cruce érá scrisu:

„Aici Marte, si bratiulu celu tare alu romaniloru
A ucisu o numerosa multime de unguri;
Precandu guberná imperiulu romanu,
Manuilu, glori'a casei auguste a Comneniloru.“

Murindu Emanuilu I. (1180), urmà Alesiu II. Comnenu; dar' acest'a dupa trei ani se destronà de Andronicu I. Comnenu. Nici acest'a avù norocu de domnia, pentruca

Isacu Angelu 'lu ucide, si se face insusi
imperatu in 1185.

(Vá urmá.)

Varietati.

Unu eco

catra ASOCIATIUNEA TRANSILVANA pentru
literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Amaru resuna cornulu in diorii deminetii

Suflatu de unu archangelu, de geniulu paditoriu,

Candu tocmai prim'a radia a sórelui dreptatii

Si tie Romane - ti suride din negru - aduncii nuori.

Amaru resuna si petrunde prin déluri, monti si vai,

Provocandu de pretutinde pre toti vresmasii tei.

Si primulu ce sosese mai mortu de ostenitu,

E unu barbatu c'o burta de diece feritutie,

Purtandu pelenga - acést'a de miculu trupu lipitu

Unu milionu de punge, desagi si straitiulitie.

Si gur'a descidiendusi ragnesce - in fanatismu,

Vrendu iumea s'o inghita spurcatulu — egoismu.

Er' lunga elu s'asiédia mai unulu de rangu mare,

Donatu dela natura cu posturi numerosi,

Caruia depre umeri din nasu si din spinare

Ii crescu pui cá si buretii pe trunchii umedosi.

Pe toti vré se-i asiedie in posturi, statii bune,

Si dorulu lui acést'a de — nepotismu tilu spune.

Apoi sosese o dómna slabutia, flamindita,

Tienendu la frunte-o mana prin degete se uitá,

Er' un'a o intinde cu palm'a reslatita,

Facunduti semnu de invoice, de ceva ii vei dá.

„Si sufletu si caracteru — pe bani sunt de vendiare!“

Mitarnici'a astfelii iti striga 'n gur'a mare.

Mai vinu celea trigemne, trei fice gratiöse

Alu lelzebubulu negru ce pe pamentu traescu,

Si mai antaiu sosese din trei cea mai zelósa;

Cu ochi olbati cá pumnulu cu cugetu diabolescu,

In botu scrinesce clontii si ghérele-si intinde,

Invidi'a, si sfarma - ori ce póte prinde. —

A dóua sora se oprise pe campuri pucintelu

Legandu érba in noduri, si candu abea sosi,

Din saculu depre spate scotiendu maru mitutelu

Cá Iride odinióra celorulanti ilu sverlí.

Pan' cescia se certara locu bunu ea-'si apuca,

S'in barba- apoi isi ride — sire'ta intriga.

S'apropie-a trei'a sora, mereu din pasi scurtandu

Fiséza mai nainte pre toti cu démanuntulu,

Apoi cu priveghiere ica larv'a s'indreptandu

Pe facia sa acést'a — se jóca cu totu insulu.

Caci care elocintia cu rara volnicie

In lingusitu-va- intrece pe faciarnicie?

In fine mai sosese famosulu craisoru,

Ce pre trigemne póta de nasuri dupa placu,

Vediendu ca oresi-care din ele pré usioru

O aliantia strinsa in taina cu elu facu.

Pré lesne poti cunósce, ca cestu inforfoiatu

E intolerantismulu celu de totu spurcatu.

Si in momentulu cela, candu viprele turbate

Se adunase tocmai din unghii pamentesci,

Apollo isi reverse radiele brilante,

Si isi arata fruntea si ochii cei ceresci.

Unu oceanu porfuriu prest' orizonu latiesce,

Din care in straluce — olimpulu se ivesce.

Si éta se cobóra de-acia una dina

Pré lucida si alba cá sté'o'a depe ceriu,

Tienendusi iataganulu si cumpen'a in mana

Veniá incungiuurata de cete de angeri;

Portandu cununi de lauri in trimbitii unii suflá

De spini coróne altii cu sbiciulu plesneá.

Si candu abea dierira cel' vipere turbate

Pre maestós'a dina ce linu s'apropiá,

In o uimire - adunca stau tóte inghietiate,

De spaima si cutremuru abea potendu suflá.

Caci din'a - infricosiéta ce catra ele vine,

E sant'a direptate, ce judicata tiene.

„Destulu!“ acumu acést'a in aspru tonu le díse,

„Destulu si far' crutiare turbatu ati maltratatu

„Poporulu blandu, pe care tiranu ilu osindise

„Sórtea, cá se géma in bratiulu vostu spurcatu.

„Destulu a plansu acést'a, destulu a suferitu,

„Destulu in nópte-adunca prin voi s'a nimicitu!

„Voi i-ati rapitu lumin'a, voi i-ati rapitu caldura

„Si stratulu celu giganticu in stanci-ati prefacutu;

„Destulu blastemu atata, caci cieriulu se indura

„Spre mielulu blandu ce voue de prada a caditu,

„Si astadi mantuindulu celu sóre ilu donéza,

„De rane vechi, afunde pe toti cerecreéza!

„Periti dar' de acia voi bestii infernale!

„Periti, cum cuibulu vostru celu rece-intunecatu,

„De seculi ce ve-ascunde in bratiule sale,

„Priu auror'a santa acuma s'a sfarimatu!

„Periti si ve ascundeti in murii mucediti,

„De unde odinióra fusereti rucediti!“

Cuprindia dara loculu celu sóre a vietiei
Acuma ce resare — **Romane!** 'n blanduti sinu!

Lumin'a lui, caldur'a diu radiele scintiei

Securu te voru conduce spre 'naltulu teu destinuu!

Ca'n peptulu teu eroicu, ce seculi nu l'a frantu,

Injace o putere — unica pe pamentu!

Vien'a in dioa de rosale 1861.

Turturianu.